

KURASH – O‘ZBEK MILLIY SPORTINING FAXRI

Amirkulov Otabek Ismoilovich

*Iqtisodiyot va pedagogika
universiteti NTM katta o‘qituvchisi*

Annotatsiya. Maqola kurashning O‘zbek milliy sporti sifatidagi ahamiyatini, uning tarixiy ildizlari, texnikasi, yosh avlod tarbiyasidagi o‘rni va xalqaro maydondagi muvaffaqiyatlarini tahlil qiladi. Shuningdek, kurashning milliy qadriyatlar bilan bog‘liqligi va zamonaviy sport tizimidagi roli yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Kurash, milliy sport, O‘zbekiston, texnika, yoshlar tarbiyasi, xalqaro musobaqalar, milliy qadriyat.

Аннотация. Статья анализирует значение куреша как национального спорта Узбекистана, его исторические корни, технику, роль в воспитании молодежи и успехи на международной арене. Также рассматривается связь куреша с национальными ценностями и его место в современной спортивной системе.

Ключевые слова: Куреш, национальный спорт, Узбекистан, техника, воспитание молодежи, международные соревнования, национальные ценности.

Annotation. The article analyzes the significance of kurash as a national sport of Uzbekistan, its historical roots, techniques, role in youth development, and achievements on the international stage. The connection of kurash with national values and its place in the modern sports system are also discussed.

Keywords: Kurash, national sport, Uzbekistan, technique, youth development, international competitions, national values.

Kirish.

Kurash — o‘zbek xalqining ko‘p asrlik tarixiga, an‘ana va qadriyatlariga chuqur singib ketgan milliy sport turi bo‘lib, u nafaqat jismoniy kuchni, balki mardlik, jur‘at, chidamlilik, halollik kabi fazilatlarni shakllantiradi. Kurash o‘z ildizlari bilan qadimiy Sharq madaniyatiga mansub bo‘lib, O‘zbekistonning nomini dunyoga tanitishda, milliy iftixorni yuksaltirishda, yosh avlodni jismonan sog‘lom va ma‘naviy barkamol qilib tarbiyalashda katta o‘rin egallaydi. Mustaqillik yillarida kurash nafaqat milliy, balki xalqaro sport turi sifatida tan olindi va keng ravnaq topdi. Bugungi kunda u dunyoning ko‘plab davlatlarida mashq qilinmoqda, rasmiy musobaqalar va jahon chempionatlari o‘tkazilmoqda.

Mazkur maqolada kurashning tarixi, texnik jihatlar, yosh avlod tarbiyasidagi o‘rni, xalqaro miqyosdagi muvaffaqiyatlari hamda uning milliy faxr sifatida shakllanishi haqida so‘z yuritiladi.

Kurashning kelib chiqish tarixi. O'zbekiston hududida kurashning tarixi ming yilliklar davomiga borib taqaladi. Qadimgi manbalarda Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, Alpomish singari qahramonlar zamonida ham kurash xalq orasida keng tarqalgan bo'lgani tilga olinadi. Xalq bayramlari, sayillar va to'ylarda kurash o'yinlari alohida o'rin tutgan. "O'zbek kurashi" tushunchasi asrlar davomida o'zining milliy qiyofasini saqlab kelgan bo'lib, halollik, bardoshlilik va kuchlilikni ulug'lagan[3].

Mustaqillikdan so'ng kurashni yanada rivojlantirish, uni xalqaro sport darajasiga olib chiqish uchun keng imkoniyatlar yaratildi. 1998-yilda O'zbekiston Prezidenti tashabbusi bilan Xalqaro Kurash Assotsiatsiyasi (IKA) tashkil etildi. Shundan so'ng kurash dunyo sport maydoniga dadil kirib keldi va xalqaro e'tirofga sazovor bo'ldi.

Kurashning asosiy qoidalari va texnikasi. Kurashning o'ziga xos qoidalari mavjud bo'lib, ular sportning halollik, poklik va xavfsizlik tamoyillariga asoslanadi. Kurash qoidalarida zarba berish, qo'l qayirish, bo'g'ish yoki og'riq beruvchi usullar qat'iyman etiladi. Bu uni boshqa jangovar sport turlaridan ajratib turadi[1].

Asosiy texnika elementlari:

1. Turish holati (pozitsiya). Sportchi barqaror va mustahkam pozitsiyada turishi zarur. Bu raqib ustidan nazoratni kuchaytiradi.

2. Usulga kirish (kirish harakati). Raqibning kiyimidan to'g'ri ushlab, muvozanatini buzish.

3. Ushlab va olib urish turlari:

- belbog'dan ushlab uloqtirish;
- yeldan olish;
- yonlama uloqtirish;
- ko'tarib tashlash;
- gardandan olish.

Har bir usulda asosiy maqsad — raqibni yelkasi bilan yerga to'liq qadash, ya'ni "halol" ochkosini qo'lga kiritishdir.

Baholash mezonlari[2]:

Halol — eng yuqori baho, sportchi sof g'alabaga erishadi.

Yonbosh — raqibning yon bilan tushishi.

Chala — tugallanmagan, ammo samarali harakat.

Jarima — qoidabuzarlik uchun beriladi.

Kurashning texnikasi sodda ko'ringan bo'lsa-da, yuqori mahorat talab etadi. Sportchi nafaqat kuchli bo'lishi, balki epchil, chaqqon va taktik jihatdan yetuk bo'lishi lozim.

Kurashning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati. Kurashning asosiy maqsadi shunchaki g'alaba qozonish emas, balki yosh avlodni sog'lom, barkamol, vatanparvar qilib tarbiyalashdir. Uning tarbiyaviy ahamiyati juda keng:

Jismoniy rivojlanish. Kurash mushaklar tizimini mustahkamlaydi, chaqqonlik, epchillik, chidamlilikni oshiradi. Tanadagi barcha mushaklar ritmik tarzda ishlaydi.

Ma'naviy va axloqiy tarbiya. Kurash halollik sporti hisoblanadi. Unda har qanday aldov, qoidabuzarlik qat'iyman etiladi. Bu yoshlarni adolat, poklik, sabr-toqat ruhida tarbiyalaydi.

Ruxiy tayyorgarlik. Sportchilar o'z hissiyotlarini boshqarishni, bosim ostida qaror qabul qilishni o'rganadilar.

Vatanparvarlik ruhini oshirish. Kurash — milliy g'urur timsoli. Unda mashq qilgan yoshlar o'z xalqining qadriyatlariga hurmat bilan qaraydi. Shuning uchun kurash maktablarda, sport maktablari va oliy ta'lim muassasalarida ommaviy tarzda qo'llab-quvvatlanmoqda[4].

Kurashning xalqaro miqyosda rivojlanishi. Bugungi kunda kurash 130 dan ortiq davlatda rivojlanmoqda. Xalqaro musobaqalar — jahon chempionatlari, qit'alararo birinchiliklar, "Osiyo o'yinlari" va boshqa turli turnirlarda sportchilar o'z mahoratini namoyish qilmoqda. 2018-yilda kurash birinchi marta Yozgi Osiyo O'yinlari dasturiga kiritildi. Bu o'zbek milliy sportining xalqaro e'tirofida qanchalik yuqori darajaga chiqqanini ko'rsatadi.

Ayni paytda kurash Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritish bo'yicha faol ishlar olib borilmoqda. Kurashning xalqaro ommalashuvi, o'ziga xos qoidalari va sport etikasi uni ko'plab davlatlar e'tiboriga tushirishiga sabab bo'lmoqda[5].

Kurash va zamonaviy sport tizimi. Zamonaviy sport infratuzilmasida kurashning o'rnini tobora mustahkamlanmoqda. Sport maktablarida maxsus murabbiylar, metodik qo'llanmalar, xalqaro standartdagi zallar mavjud. O'zbekistonda milliy kurash bo'yicha:

Respublika chempionatlari

Yoshlar o'rtasida musobaqalar

Xalqaro turnirlar

Sport maktablari ligalari doimiy ravishda o'tkaziladi. Bu kurashning professional sport sifatida rivojlanishiga katta turtki beradi.

Kurashning milliy qadriyat sifatidagi o'rnini. Kurash o'zbek xalqining milliy o'zligining ajralmas qismidir. U xalq og'zaki ijodida, dostonlarda, bayramlarda alohida o'rin tutadi. To'ylarda, Navro'z sayillarida kurash o'tkazish qadimdan davom etib keladi. Bugungi kunda ham kurash milliy sport turi sifatida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

Kurash quyidagi milliy qadriyatlarni aks ettiradi: mardlik va jasurlik; hurmat va ehtirom; halollik va adolat; o'zaro yordam va birlik; sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Kurash nafaqat sport, balki o'zbek xalqining ma'naviy merosi sifatida e'tirof etiladi.

Xulosa.

Kurash — o'zbek xalqining faxri, tarixiy merosi va milliy iftixori bo'lgan sport turidir. U yosh avlodni jismonan baquvvat, ma'nan barkamol, mard va vatanparvar qilib tarbiyalaydi. Kurashning xalqaro maydonda keng ommalashayotgani O'zbekistonning sport sohasidagi yutuqlarini namoyish etadi. Bugungi kunda kurashning rivojlanishi, jahon bo'yicha mashhurligi, uning xalqaro musobaqalarda qo'llanilayotgani milliy sport sifatidagi mavqeini yanada mustahkamlamoqda.

Kurash milliy sportning faxri sifatida bundan buyon ham nafaqat O'zbekistonni, balki butun dunyoni birlashtiruvchi madaniy va sport qadriyati bo'lib qolishi shubhasiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A. Абдурахмонов. «O'zbek kurashi tarixi», Toshkent, 2015.
2. O. Амираков. «Milliy sport va uning rivojlanishi», Toshkent, 2018.
4. R. Tursunov. «Kurash texnikasi va metodikasi», Toshkent, 2017.
5. A. Qodirov. «Kurash va yoshlar tarbiyasi», Toshkent, 2020.
6. Казоков Р. Т. и др. ПЕДАГОГИКА ОЛИЙ ТАЪЛИМДА КЕЙС-СТАДИ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ АСОСИДА ПЕДАГОГИК МАҲОРАТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ЮЗАСИДАН ТАЖРИБА-СИНОВ ИШЛАРИНИНГ НАТИЖАЛАРИ // Академические исследования в современной науке. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 111-115.
7. Sunatov, J. R., Rustamov, R., & Dustmurodova, M. (2024). KOMPYUTER LINGVISTIKASIDA FONETIK TAHLIL JARAYONI. Modern Science and Research, 3(5), 191-195.
8. Sunatov, J. R., Zikrillayeva, F., Husenova, M., & Sanayeva, M. (2025). INGLIZ TILINI O'QITISHDAGI MUAMMOLAR. University Research Base, 560-568.
9. Сунатов, Д., Тошмуродова, С., Анварова, Э., & Зикриллаева, Ф. (2025). Madaniyatlararo muloqotning ahamiyati. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 141-143.
10. Сунатов, Ж., Холмуратова, Р., Зикриллаева, Ф., & Алишерова, Г. (2025). Kompyuter lingvistikasida kompyuter leksikografiyasining ahamiyati. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 269-271.
11. Botirovich, X. S. Murodullo o'g'i, JOT, & Akbar o'g'i, SR (2024). INTERNET VA "KUMUSH ASR" YANGI IMKONIYATLAR VA ISTIQBOLLAR. Modern education and development, 11(3), 127-132.
12. Botirovich, X. S. (2024). AVTOMATLASHTIRISH TIZIMLARIDA SUN'YI INTELLEKTNI QO'LLASH. GOLDEN BRAIN, 2(19), 66-70.

13. Асроров, О., & Хусенова, М. (2025). Optik aloqa tizimlarida spektral zichlikni oshirishning yangi usullari. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 241-244.
14. Boymurotovna, X. N. Asror o'g'li, AO, & Rajabboyevna, ok (2025, march). Kompyuter va robotlar bilan o'zaro aloqa orqali ijtimoiy psixologiyaning o'zgarishi. In International Conference on Educational Discoveries and Humanities (pp. 63-70).
15. Sa'dullayev, A., & Asrorov, O. (2024). The essence of new pedagogical terms during the reforms implemented in the field of education." Science Shine" International scientific journal, 14(1).
16. Rustamovna, R. I. (2024). SUBJECT: PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPING COMPETENCE OF STUDENTS' ADAPTABILITY TO HIGHER EDUCATION. IMRAS, 7(6), 155-157.
17. Mamatova, G. (2023). Цифровой университет: стратегия создания умной инфраструктуры в высших учебных заведениях Узбекистана. Economics and Innovative Technologies, 11(4), 296-312.
18. Кучкаров, Т., & Маматова, Г. (2024). Влияние цифровизации высшего образования на экономические процессы в обществе. Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari, 4(4), 127-136.
19. Мадатов, К., & Оринова, Г. (2025). Kiberxavfsizlik. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 181-183.
20. Zohirov, K., Boyqobilov, S., Madatov, Q., Temirov, M., & Javohir, K. (2024). Harakat tahliling kinematik asoslari. Digital transformation and artificial intelligence, 2(3), 1-8.
21. Zohirov, Q. R., & Sattorov, M. E. (2025). Imo-ishora tilini tanib olish: usullar va modellar tahlili.